

تبیین زیست‌پذیری روستاهای منطقه کلانشهری تهران

(مورد مطالعه: شهرستان ورامین)¹

کامران زنگی‌شاه²، علیرضا استعلاجی³، نصرالله فلاح تبار⁴

تاریخ وصول: 1396/01/15، تاریخ تایید: 1397/08/30

چکیده

مسائل مربوط به زیست‌پذیری روستاهای پیراکلانشهری با مفهوم زیست‌پذیری روستایی قابل تبیین نبوده و تحت یک شبکه ارتباطی و همپوندی‌های روستا-شهری از شهرهای تحت نفوذ خود متأثر می‌گردد. پژوهش حاضر تبیین زیست‌پذیری روستاهای منطقه کلانشهری تهران (شهرستان ورامین) می‌باشد. روش این پژوهش اکتشافی-تبیینی بوده و سعی در تبیین نقش عوامل و نیروهای موثر در زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری در قالب عوامل درون روستایی و برون/فرا روستایی است. در این راستا، نخست بررسی نظریه‌ها و مدل مفهومی تحلیل ارائه گردید. بر این مبنای ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی و گویه‌های آن تحت عنوان عوامل درون و برون روستایی از طریق فرا ترکیب و دلفی شناسایی اولیه شدند. 19 گویه در قالب ابعاد چهارگانه برای مجموعه عوامل برون/فرا روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاها و 116 گویه و 17 مولفه برای عوامل درونی زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران شناسایی شد. در تدقیق و اکتشاف عوامل یاد شده از تحلیل عاملی اکتشافی بهره‌گیری شد و نتایج تایید 19 عوامل فرا روستایی و 81 گویه عوامل درون روستایی بود. جامعه آماری پژوهش راساکتین روستاهای پیرامون شهر ورامین و شهر جوادآباد (دو نقطه شهری شهرستان ورامین) به تعداد 53,255 نفر و شهرهای مذکور و همچنین خبرگان، متخصصین، کارشناسان و مدیران محلی به تعداد 140 نفر تشکیل دادند. در نمونه‌گیری از ساکنین از نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده شده و حجم نمونه از طریق فرمول کوکران با پذیرش خطای 0/05 درصد به تعداد 682 نفر تعیین شده و به صورت سهمیه‌ای-طبقه‌ای بین مراکز توزیع گردید. از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی و معادلات ساختاری جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. همچنین از نرم‌افزارهای SPSS، disrel در تحلیل داده‌های آماری و نمایش فضایی داده‌ها استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل برون/فرا روستایی و عوامل درون روستایی در زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تأثیر گذاشته و آن را تبیین می‌کنند لکن میزان تأثیر عوامل برون روستایی بیشتر از عوامل درون روستایی بود.

کلید واژگان: زیست‌پذیری، زیست‌پذیری روستا، منطقه کلانشهری، تهران.

- 1- این مقاله مستخرج از رساله دکتری کامران زنگی‌شاه با عنوان «تبیین زیست‌پذیری روستاهای منطقه کلانشهری تهران (مورد مطالعه: شهرستان ورامین)» با راهنمایی دکتر علیرضا استعلاجی و مشاور دکتر نصرالله فلاح تبار در دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهری بوده است.
- 2- دانشجوی دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهری، تهران، ایران.
- 3- استاد جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهری، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).
- 4- دانشیار جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره)، شهری، تهران، ایران.

از بدو پیدایش مناطق کلانشهری و با گذر زمان، در روند تکامل و تثبیت این پدیده، شاهد تغییرات ماهوی در کیفیت زیست مراکز شهری- روستایی در ساختارهای مختلف (از جمله ساختارفضایی و...)، عملکرد و کارکردهای مختلف آن در درون مناطق کلانشهری (سکونتگاه‌های روستایی واقع در منطقه کلانشهری و نیز نحوه تعامل یا ائتلاف فضایی روستاها با کلانشهر مرکزی) و همچنین نقش آن در سیستم منطقه‌ای، ملی و بعضاً جهانی هستیم (رشیدی ابراهیم حصاری، ۱۳۹۶).

با روند توسعه مناطق کلانشهری و انباشت سرمایه در این مناطق شاهد تولید و بازتولید فضاهای جدید باماهیت زیست متفاوت‌تر و درجه زیست‌پذیری مختلف‌تر نسبت به گذشته هستیم. مشکلات فقرای بخش‌های داخلی شهرها را در هم آمیخته است. با انتقال مراکز تولید و اشتغال به بخش‌های خارجی شهرها، اماکن مسکونی موجود رو به تخریب می‌روند و بی‌خانمانی افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، گسترش سریع رو به برون حاشیه شهر، اغلب باعث ایجاد نواحی پیرامونی دورافتاده می‌شود و سفرهای کاری را با زمان‌های طولانی روزانه را مطرح می‌سازد. نتیجه این که شهر- منطقه‌ها، طیف گسترده‌ای از شهرها و روستاها را که تحت نفوذ یک مرکز توسعه یافته قوی دارند تا واحدهای چندمرکزی جغرافیایی را در بر می‌گیرند. خروج نیروهای اقتصادی و جمعیتی اشیاع شده در مکان شهر و خزش آن‌ها در حومه‌ها موجب شتاب بخشیدن به توسعه ناموزون حومه‌ها می‌شود. طوری که به دلیل استقرار شرکت‌های ملی و فراملی، بخش خدمات در اقتصاد روستاهای پیرامونی تقویت می‌شود (سعیدی و شفیع‌ی ثابت، ۱۳۸۷). همسو با ارتقای نقش و عملکرد ملی کلانشهرها و مناطق کلانشهری و مطرح شدن این مناطق به عنوان مراکز بی‌رقیب در رشد اقتصادی و جذب سرمایه‌های بین‌المللی، و مطرح شدن مجدد آنها به عنوان مراکز پیش‌ران و موتورهای کلیدی رشد و توسعه اقتصادی (Kunzmann, 1998:37)، شاهد این واقعیت می‌باشیم که ماهیت فضای کلان شهری موجبات حدود جهانی شدن اقتصاد و توسعه فناوری‌های نوین را در این فضاها ترجیح می‌دهند و در نتیجه رقابت توسعه‌های ملی در چارچوب مناطق کلانشهری خلاصه و دنبال می‌گردد (حاجی پور، ۱۳۸۷: ۳).

منطقه کلانشهری به عنوان یکی از نظام‌های پیچیده شهری بوده و شامل کلانشهر و کانون‌های جمعیتی با کیفیت زیست متفاوت در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، کالبدی- فضایی پیرامون خود می‌باشد که در این مناطق اجزا با شدت و ضعف با یکدیگر و همچنین شهر مرکزی در ارتباط روزمره داشته و سطوح متفاوتی از زیست-پذیری را ارائه می‌دهند. به دلایل متعددی چون شناخت دقیق مربوط به ابعاد و مشخصه‌های زیست‌پذیری این مناطق، کارآمدی ضعیف ساختار مدیریت منطقه‌ای، مبهم بودن نقش و جایگاه و کارکرد منطقه کلانشهری، تفرق سیاسی، چالش‌های عمده در تحقق عدالت فضایی، عدالت اجتماعی، نابرابری و شکاف شرایط اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و... شاهد عدم استفاده بهینه از پتانسیل‌های مدیریتی، هدر رفت و تداخل اقدامات مطلوبیت بخشی فضایی، تداخل وظایف سازمان‌های ذی‌مدخل در توسعه منطقه‌ای و تضعیف توان‌ها، تضییع امکانات و منابع تخصیصی و موجود منطقه‌ای می‌باشیم و حاکمیت چنین شرایطی مدیریت مطلوب و کارآمد شهری و منطقه‌ای را در محدوده منطقه کلانشهری دچار نارسائی‌های متعدد می‌گرداند. برآیند حاکمیت چنین شرایطی کاهش زیست‌پذیری روستاهای مستقر در مناطق کلانشهری است (رشیدی ابراهیم حصاری، ۱۳۹۶). استمرار چنین روندی در جوامع در حال توسعه به طور عام و در مناطق کلانشهر ایران و تهران به طور خاص، مشکلات، چالش‌ها و مسائل عدیده‌ای را فراروی جغرافیدانان و پژوهشگران روستایی و منطقه‌ای از یک سو و مدیران، برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران روستایی و منطقه‌ای قرار می‌دهد. از جمله این مسائل تاثیرات متقابل فرآیندها و عوامل مختلف تبیین‌ساز زیست‌پذیری روستاهای پیرا کلانشهری می‌باشد. در پاسخ به چالش‌های مذکور، دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلفی در خصوص پیرامون ظهور مناطق کلانشهری و تغییر

شرایط زیستی مراکز شهری و روستایی مستقر در آن مطرح شده است. که هر یک از این دیدگاه‌ها از ظن خود به این پدیده واحد نگریسته و در پی تبیین واقعیت‌ها یا حقایق موجود در تحولات فضایی مناطق کلانشهری و زیست‌پذیر نمودن مراکز روستایی مناطق کلانشهری بر آمده‌اند. عمده نظریه‌های مطرح شده در این خصوص را می‌توان در درون مکتب‌های نوسازی (هیگینز، لمپارد، به ی، برایان رابرتز، والتر بی استار، هاوسر و . . .)، دیدگاه وابستگی و اقتصاد سیاسی (تیمبرلیک، آنگوتی و . . .)، دیدگاه صورت‌بندی اجتماعی (کاستلز و . . .) و نظریه‌های مرکز- پیرامون (جان فریدمن، میردال، هیرشمن، ایزارد و . . .) مورد بررسی و واکاوی قرار داد. اندیشمندان مختلف، در خصوص رویکرد زیست‌پذیری نیز چارچوب‌های مختلفی را جهت تبیین مفهوم یاد شده مورد توجه و تأکید قرار داده و مدل‌های متفاوتی را درباره‌ی شهر زیست‌پذیر به طور عام‌تر زیست‌پذیری مکان مطرح کرده‌اند. زیست‌پذیری روستایی و منطقه‌ای دارای همپوندی‌های مفهومی و تئوریک با نظریه توسعه پایدار بوده و می‌توان اظهار داشت که یکی از مباحث مهم نظریه توسعه پایدار و رویکرد اخیر آن؛ (مکانهای زیست‌پذیر) می‌باشد که به مانند دیگر رویکردهای نوین نظریه توسعه پایدار همچون (شهر یا مناطق تاب‌آور؛ شهر یا مناطق خلاق، شهر آرمانی و . . .)؛ ضمن طرح مسئله‌ای با ماهیت شهری- منطقه‌ای، ما را به سوی داشتن شهر و منطقه‌ای مطلوب‌تر برای زندگی و توسعه پایدار رهنمون می‌سازد (Azar et al, 1996: 89). زیست‌پذیری به عنوان ارزش غالب نوشهرگرایی، به سیستم شهری- روستایی و منطقه‌ای اطلاق می‌گردد (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴) که در آن به سلامت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی همه ساکنانش توجه می‌شود. اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد شامل برابری، عدالت، امنیت، مشارکت، تفرج و قدرت بخشیدن است (cities PLUS, 2003).

روستاهای پیرامون شهرها به دلیل نزدیکی مکانی و وابستگی فضایی- کالبدی با شهر از امکانات، محدودیت‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های متعددی برخوردار می‌باشند که در دیگر روستاها به چنین شدتی وجود ندارد. استقرار در پیرامون شهر و بهره‌مندی از شبکه ارتباطی مناسب، استفاده از زیرساخت‌ها و خدمات شهری به ویژه در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی برای اینگونه از روستاها را امکان‌پذیر می‌کند. فرصت‌های شغلی، عمدتاً در بخش خدمات، زمینه تأمین درآمد و کار را برای ساکنین روستاهای واقع در حریم شهرها، فراهم آورده است، به گونه‌ای که گروهی از این روستاها، کارکردی "خوابگاهی" یافته‌اند. گسترش تدریجی کالبد شهر به پیرامون و دست‌اندازی شهر به اراضی روستاهای اطراف، محدودیت‌ها و زبان‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی خاص خود را نیز تحمیل می‌نماید؛ از یک سو ساختار معیشت روستا تحت تأثیر همجواری با شهر به تدریج تغییر ماهیت داده و در نتیجه ساخت اقتصادی روستا تابع فرایندهای اقتصادی شهر می‌شود؛ از طرفی، وجوه اجتماعی- فرهنگی ساکنین روستاها نیز با فاصله گرفتن از تحولات و پویایی اندام‌وار درونی، متأثر از جریان‌ها و تحولات اجتماعی - فرهنگی بیرونی و برآمده از شهر می‌شود که به دلیل سرعت و شدت اثرگذاری، نتیجه‌ای جز دگرسویی با ساخت اجتماعی موجود در روستا را ندارد؛ از بعد کالبدی در روستاهای پیرامون شهری به عنوان مهم‌ترین اطرافگاه مهاجرین و همچنین متأثر از گسترش فیزیکی شهر، زمین‌های زراعی روستا، ارزش تجاری یافته و بازار خرید و فروش زمین‌های زراعی و تبدیل آنها به زمین‌های مسکونی، خدماتی و کارگاهی رونق می‌گیرد. در این میان، افزون بر اینکه کالبد روستا دستخوش تغییر کارکرد و ماهیت می‌شود، به تدریج طبقه‌ای از صاحبان درآمدهای هنگفت شکل می‌گیرد که خود عامل تشدید و رونق بازار زمین در روستا می‌گردد. در حال حاضر نواحی اطراف شهرها چالش‌های عمده‌ای را در ابعاد محیطی، اجتماعی، اقتصادی و برنامه‌ریزی به ویژه مکان‌یابی برای توسعه واحدهای مسکونی، کمربند سبز، دفع زباله، دسترسی به آب آشامیدنی سالم، و فشار بر منابع طبیعی تجربه می‌کنند (خراسانی، ۱۳۹۱).

در ایران پایتخت و شهر مرکزی تهران به اتفاق شهرها و سکونتگاه‌های خودروی اطراف نمونه‌ای از شهر منطقه‌ها در کشورهای در حال توسعه را به همراه مشکلاتشان نشان می‌دهند. در سال ۱۳۷۴ دولت جمهوری اسلامی ایران با هدف

مقابله با مشکلات و فراهم آوردن امکان برنامه ریزی و مدیریت واحد برای شهر تهران و کانون‌های جمعیتی اطراف، آیین نامه ((طرح ریزی و مدیریت مجموعه شهری تهران و سایر شهرهای بزرگ کشور و شهرهای اطراف آنها)) را تصویب کرده است. در این تصویب نامه منطقه کلانشهری تهران متشکل از همه شهرستان‌های استان تهران به غیر از فیروزکوه است که بازار واحدی از سکونت و کار را تشکیل داده‌اند و عناصر آن با هم ارتباط روزمره دارند(غمامی و همکاران، ۱۳۹۰)

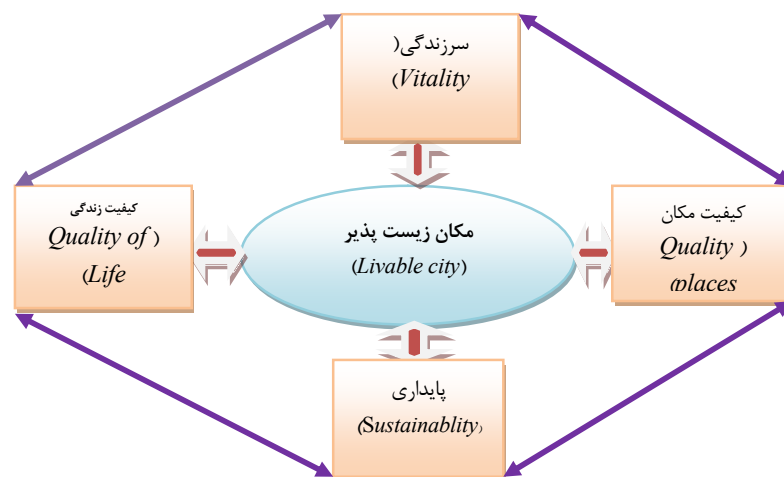
جمعیت تهران به تبع اعمال محدودیت‌های جدی بر توسعه محدوده خدماتی و قانونی شهر تهران در چارچوب طرح جامع مصوب، انتقال و یا استقرار کانون‌های فعالیت به ویژه کارخانه‌ها و مراکز خدمات در خارج از محدوده و حریم آن، و نیز توسعه شبکه راه‌ها و امکانات حمل و نقل، عرصه استقرار فعالیت‌ها و جمعیت (به ویژه گروه‌های کم درآمد جامعه که توانایی اسکان در داخل محدوده گران قیمت شهر را نداشتند) به وسعت چندین هزار کیلومتر مربع، در شعاع ۳۰-۴۰ کیلومتری تهران گسترش پیدا کرد و بدین ترتیب منطقه یا مجموعه شهری تهران شکل گرفت. این منطقه به جز بخش‌های شمالی و نواحی کویری جنوب استان تهران، تقریباً بقیه وسعت ۱۸۸۰۰ کیلومتر مربعی استان را در بر می‌گیرد و با توجه به آمار سال ۱۳۷۵ حدود ۹۲ درصد جمعیت کل استان تهران را در خود جای داده است شهر تهران علاوه بر سطح ملی، در سطح منطقه‌ای و ناحیه‌ای نیز بالاترین تعداد و تنوع کارکردها را دارد و به عنوان مکان مرکزی برتر، ارائه کننده کالاها و خدمات مختلف به شهرها و روستاهای استان تهران می‌باشد(رضوانی، ۱۳۸۹).

شهرستان ورامین نیز یکی از نواحی موجود در منطقه کلانشهری تهران است که از تحولات مناطق کلانشهری متأثر شده و در نتیجه کیفیت زیست روستاهای مستقر در این شهرستان نسبت به گذشته، دچار تغییرات قابل توجهی شده است. روستاهای این منطقه به دلیل واقع شدن در حوزه کلانشهری تهران، دارای خصوصیات ذکر شده برای سکونتگاه‌های حوزه تأثیر شهر- منطقه‌ها هستند و مهاجرپذیری، توسعه شهرک‌ها و روستاهای خوابگاهی، نامشخص بودن مرز شهر و روستا، آمیختگی اجتماعی و قومیتی از ویژگی‌های آن‌ها محسوب می‌گردد. صدمات و خطرات ناشی از همجواری‌ها و شرایط نامناسب بر سلامتی انسان ساکن در این روستاها را می‌تواند خطرات کالبدی مربوط به سکونت در مساکن نامناسب و ناامن، نبود بهداشت محیط لازم و کافی، محرومیت از انواع خدمات رفاهی و تسهیلات زیربنایی، دانست. برآیند تمامی این مشکلات، شکل‌گیری نابرابری اقتصادی- اجتماعی، کیفیت نازل شرایط زیست و صدماتی است که شیوه‌های مشکل برانگیز زیست انسان برای شرایط زیست وی و طبیعت به وجود آورده است. عوامل و سازو کارهای مختلف اقتصادی، زیست محیطی، کالبدی، اجتماعی- فرهنگی در سطوح درون ناحیه ای و برون ناحیه ای زیست‌پذیری روستاهای پیراکلانشهری را تحت تأثیر قرار می‌دهند و ارتباطات روستاهای پیرامونی با کلانشهر مرکزی و بالعکس نیز بر آن مؤثر می‌افتند. در نهایت کنش متقابل عوامل موجد دو متغیر، ابعاد و گویه‌های آن در توسعه پایدار روستاهای منطقه کلانشهری تهران تجلی فضایی می‌یابند(سالنامه آماری شهر تهران ۱۳۹۰). بنابر این پژوهش حاضر می‌کوشد تا با بررسی و گذر از مسائل فرا روی منطقه کلانشهری تهران، تحلیل عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر شکل‌دهی، تحولات و زیست‌پذیری روستاهای ناحیه ورامین به سنجش میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری شهر مرکزی بر زیست‌پذیری روستاهای موجود در سیستم منطقه کلانشهری تهران بپردازد. در نهایت انگاره اصلی پژوهش بر این استوار است که اولاً مسائل مربوط به زیست‌پذیری روستاهای پیراکلانشهری تهران با مفهوم زیست‌پذیری روستایی قابل تبیین نیست، بلکه به نظر می‌رسد زیست‌پذیری روستاهای این منطقه تحت یک شبکه ارتباطی و در قالب زیست‌پذیری منطقه کلانشهری از شهرهای تحت نفوذ خود متأثر شده و بر آن تأثیر می‌گذارد. بنابراین ابعاد فضایی توسعه‌های نوین و زیست‌پذیری آن در سیستم منطقه‌ای و کلانشهر تهران با تفاوت ماهوی و تمایز مفهومی با آنچه در گذشته بوده است، قابل پیگیری و تحلیل است. این قالب مفهومی نوین زیست‌پذیری منطقه کلانشهری است که در الگوی زیست‌پذیری منطقه - مبنا خود را متجلی می‌سازد.

مبانی نظری پژوهش

مفهوم زیست‌پذیری

زیست‌پذیری یک اصطلاح گسترده بوده و پذیرای مفاهیم هم‌تراز نظیر پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان؛ و مکان سالم می‌باشد. زیست‌پذیری یک مفهوم جمعی^۱ می‌باشد (Myers, 1988; Andrews, 2001). چنانکه هیلن^۲ (۲۰۰۶) اعتقاد دارد که اصطلاح زیست‌پذیری مانند یک چتر هست که با دامنه متنوعی از مفاهیم نظیر کیفیت زندگی؛ کیفیت مکان، رضایت ساکنان، کیفیت محیط زندگی و محل سکونت، پایداری و سرزندگی همپوشانی داشته و اغلب باهم مترادف در نظر گرفته می‌شوند (Shamsuddin et al, 2012, 169). به عبارتی دیگر ایده زیست‌پذیری پلی میان بسیاری از مفاهیم بوده و اشاره به مکانهای ویژه که با هم کنش و واکنش داشته و رضایتمندی ساکنین با رسیدن به نیازهای فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی آنها؛ تقویت خوشبختی و سلامتی آنها، و حفاظت از منابع طبیعی و عملکرد اکوسیستم از سطوح محلی تا سطوح جهانی تضمین می‌شود (Stein, 2002: 25). نمودار ۱- دامنه معنایی مکان زیست‌پذیر را نمایش می‌دهد:

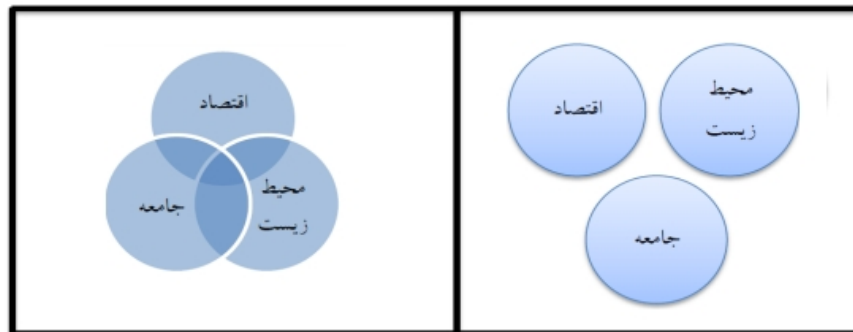
نمودار ۱: دامنه معنایی مفهوم مکان زیست‌پذیر (مأخذ: خراسانی، ۱۳۹۳؛ حیدری، ۱۳۹۴؛ رشیدی ابراهیم حصاری، ۱۳۹۶)

آشکار است که کاربرد دامنه واژه زیست‌پذیری روستایی در هر جامعه‌ای، نیاز به تطبیق با نیازهای گوناگون محلی و شرایط موجود آنجا دارد. چنانکه لیس^۳ (۱۹۹۰) در مباحث جغرافیای شهری و روستایی نشان می‌دهد که زیست‌پذیری یک مبحث چند جانبه است که در آن شرایط زیست‌پذیری برای ساکنان مکانهای کوچک مقیاس امکان دارد کاملاً مفهومی متفاوت از الزامات سایر مکانها داشته باشد (Hankins, 2009: 849). به عنوان مثال در ایالات متحده آمریکا زیست‌پذیری اشاره به کیفیت زندگی و خوشبختی دارد؛ در حالیکه در اوکراین زیست‌پذیری صرفاً^۴ روی محیط محلی مثلاً پاکیزگی، امنیت و سبز بودن تمرکز می‌کند (Lyndhurst, 2010: 18).

1 - ensemble concept
2- Heylen
3 -Ley's

ابعاد زیست‌پذیری

زیست‌پذیری به سه بعد وابسته به هم تقسیم می‌شود: اقتصاد، اجتماع و محیط زیست. اقتصاد تأمین‌کننده مشاغل و درآمد بوده و برای سلامتی مردم حیاتی است (مثلاً در توان ایشان برای تأمین خوراک، پوشاک و مسکن) و همین‌طور برای تأمین نیازهای سطوح بالاتر مانند آموزش، بهداشت و تفریحات. هم‌زمان باید استفاده اقتصاد از منابع موجود در محیط زیست به نحوی باشد که اطمینان از وجود منابع کافی برای نسل‌های حال و آینده وجود داشته باشد. اما بهزیستی اجتماعی وابسته به عدالت است: توزیع اجتماعی و فضایی منابع اقتصادی و زیست محیطی به نفع عادلانه، همچنین سیستم‌های حکومتی که همه شهروندان را محسوب می‌نماید. آزادی فردی و فرصت‌های برابر از اجزای مهم تشکیل‌دهنده بهزیستی اجتماعی هستند. محیط زیست، زیرساختی است که تأمین‌کننده منابع طبیعی، ظرفیت دفع زباله و ارتباط بین انسان و محیط طبیعی است. اگر کارکرد هر یک از این سه با اختلال مواجه گردد، سکونتگاه‌های انسانی می‌توانند به سرعت دچار اضمحلال شده و در نتیجه کاهش جمعیت، فقر، تضاد اجتماعی و بالا رفتن میزان مسائل بهداشتی، زیست محیطی از عواقب آن خواهد بود. این ابعاد سه‌گانه طلایی اهدافی مانند بهره‌وری اقتصادی، عدالت اجتماعی و حفاظت محیطی را دنبال می‌کند. این اهداف تاکنون و به صورت سنتی به صورت جداگانه دنبال می‌شدند (شکل شماره ۱). اما با این تفکر جایگزین شدند که می‌توانند بدون اینکه در تضاد با هم دیده شوند؛ دارای قابلیت و اهمیت برابر در نظر گرفته شده است، تا از این طریق به اهدافی مانند بهداشت، عدالت و کار آیی در جوامع نائل گردند. این رویکرد شاید رایج‌ترین رویکرد به ابعاد بهزیستی باشد (خراسانی، ۱۳۹۰: ۴۵). ویلر^۱ نیز نشان می‌دهد سه عنصر اساس زیست‌پذیری زیست‌پذیری را شکل می‌دهند سه عنصر محیطی، اقتصادی، و عدالت اجتماعی (song, 2011: 5). سه بعد اصلی ذکر شده برای زیست‌پذیری کاملاً^۲ به یکدیگر وابسته بوده و از هم مستقل نیستند. به طور مثال سلامتی محیط نمی‌تواند در خوشبختی جامعه مورد معامله قرار بگیرد و یا برعکس (Stein, 2002: 4). بر این اساس ابعاد "سه‌گانه طلایی"^۲ زیست‌پذیری بوسیله نمودار ۲- نمایش داده شده است:

نمودار ۲: نگرش سنتی به ابعاد زیست‌پذیری و تعامل ابعاد زیست‌پذیری (مأخذ: National Research council, 2002)

(22)

مفهوم منطقه کلان‌شهری تک مرکزی در تحولات روستا-شهری

روابط میان شهرها با حوزه نفوذشان و روابط خدماتی شهرهای مجاور و یا نزدیک به هم در زمره روابطی قرار می‌گیرند که در مقیاس ناحیه‌ای تعریف می‌شوند. این روابط را می‌توان در تناظر با مدل مکان مرکزی و مدل‌های

1 - Wheeler
2 - golden triad

سلسله مراتبی مبتنی بر وابستگی‌های اقتصادی-خدماتی رو به مرکز دانست (Schwanen et al, 2004). در سالهای اخیر، پارادایم شبکه شهری نقش قابل توجهی را در تفسیر سیستم‌های شهری، متفاوت از مدل سنتی مکان مرکزی که توسط کریستالر و لوش در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ گسترش یافته، کسب نموده است. در حالی که منطق سازمانی مدل مکان مرکزی یک منطق قلمرویی، با تأکید بر کنترل ثقلی نواحی بازار است، در مدل شبکه شهری، منطق دیگری غالب می‌شود؛ و بر رقابت از راه دور و همکاری با نادیده گرفتن موانع فاصله‌ای اشاره دارد. مطالعات ساختار فضایی کلانشهرها از نظریه موقعیت شهری و پژوهش نظری از آلسو (۱۹۶۴) براساس مدل تک مرکزی سرچشمه می‌گیرد؛ او نیز از پژوهش کریستالر (۱۹۳۳) بر سیستم‌های شهری سلسله مراتبی اقتباس کرده است. از نظرگاه مورفولوژیکی، مدل تک مرکزی، تقسیم دقیق کار میان منطقه کسب و کار مرکزی (CBD) و نواحی حومه‌ای را مورد توجه قرار می‌دهد، جایی که مرکز تجاری شهر منبع اصلی تقاضای کار و حومه‌ها منبع عرضه نیروی کار هستند. به عبارت دیگر، توزیع اندازه مراکز از نظر اشتغال در یک منطقه تک مرکزی بسیار نامتعادل است.

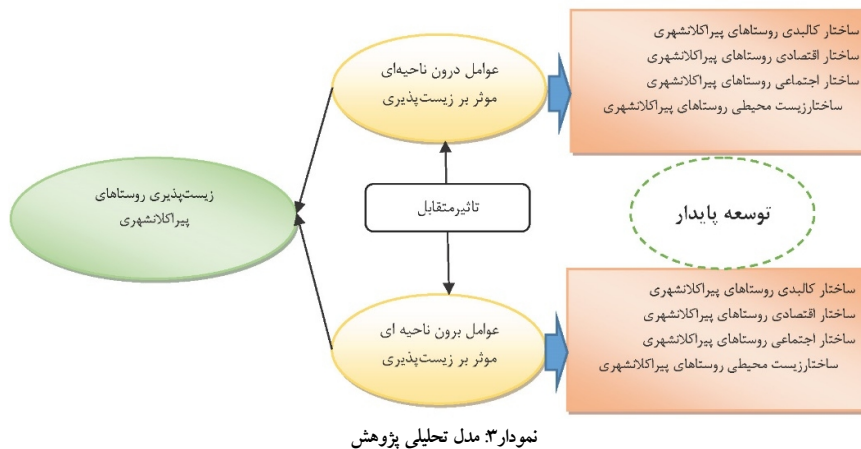
"ارنست برگس" از نظریه پردازانی است که ساخت اکولوژیک شهرها را در قالب دایره متحدالمرکز بیان می‌کند. دایره اول، مرکز تجارت شهر، فعالیت‌های اجتماعی و اداری است، دایره دوم، از واحدهای مسکونی، صنایع سبک منطقه آلونک نشین تشکیل می‌شود، دایره سوم، محل سکونت کارمندان و کارگران کارخانه‌هاست، دایره چهارم، محل سکونت طبقه ممتاز، مرفه یا متوسط شهری است و دایره پنجم، شامل حومه‌های خوابگاهی و شهرک‌هایی است که ساکنان آن در طول روز به محل اشتغال خود در شهر می‌روند و عصرها به آن باز می‌گردند. پس از مطرح شدن ساخت دایره متحدالمرکز برگس، یکی از محققان به نام "همر هویت" با ژرف‌نگری ویژه‌ای نظریه وی را تجزیه و تحلیل کرد و با استفاده از آن، نظریه جدیدی را به نام "ساخت قطاعی شهر" مطرح ساخت. او معتقد است برخلاف نظریه ارنست برگس شهرها نمی‌توانند برای همیشه حالت دایره‌ای شکل بودن مناطق داخلی خود را حفظ کنند، بلکه حالت قطاعی بیش از دایره‌ای زمینه مساعدی برای توسعه به دست می‌آورد (شکویی، ۱۳۸۸).

از نظرگاه کارکردی، سیستم فضایی تک مرکزی با تعامل‌های الگوی ستاره‌ای شکل، بهتر بیان می‌شود که در آنها جریان‌های تعاملات کاری از حومه به مرکز تجاری شهر سمت و سو می‌گیرند نظیر یک شهر تک مرکزی، کلان شهر متمرکز به مثابه یک منطقه گره‌ای عمل می‌کند؛ که در آن شهر اصلی با عرضه نیروی کار و نواحی پیرامونی شهر اصلی نیز با تقاضای نیروی کار مشخص می‌شوند. بر این اساس، جریان‌های تعاملات کاری از نواحی پیرامونی به شهر اصلی حرکت می‌کنند (Burger et al, 2011: 161).

پیتر نیچ کمپ (۱۹۷۶) با توجه دو عنصر نظام سکونتگاهی و تولیدی، ساختار تعامل فضایی میان آنها را بررسی می‌کند. به اعتقاد او الگوهای جابه جایی می‌توانند از تفاوت‌های قابل توجه میان عناصر ساختار فضایی ناشی می‌شوند. او در مطالعه خود با استفاده از تجزیه و تحلیل چند معیاری، بیان می‌کند که بسته به درجه انحراف از عرضه محلی‌ترین عناصر با توجه به اولویت‌های فردی و جمعیت‌مصل به آنها، پراکندگی فضایی از مراکز شهری‌بزرگ به مناطق پیرامونی آن اتفاق خواهد افتاد (Nijkamp, 2016: 5). تعامل میان محل سکونت و محل کار، جزء مرکزی نظریه‌های مطالعات شهری و منطقه‌ای و همچنین ساختار فضایی است؛ در عمل، انتشار فرصت‌های شغلی، پاسخ‌های رفتاری به مراتب پیچیده‌ای را در ارتباط با کار و سکونت ایجاد می‌کند. اساساً میتوان گفت که تراکم و جابه جایی‌های محل سکونت و جمعیت میان مکان‌های جغرافیایی مختلفه شدت به فعالیت‌های اقتصادی مرتبط هستند که این فعالیت‌های اقتصادی، خود را در پیوندهای مورفولوژیکی ساختار فضایی نشان می‌دهد. مدل‌سازی تعامل میان کاربری زمین (محل کار و سکونت) و رفت و آمد مسئله مهم تحلیل‌هایی است که از دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ در جریان بوده است، که با کار اصلی ویلسون (۱۹۶۷) در مورد مدل‌های تعامل/آنتروپی فضایی شروع شد (Rietveld and Reggiani, 2010: 1). به همین ترتیب، یکی از مهم‌ترین جنبه‌های ساختار فضایی، روابط فضایی میان محل کار و سکونت

و پیامدهای آن بر رفتار تعاملات و شکل‌گیری الگوهای تعاملات و جابه‌جایی فضایی است. ابعاد مختلف ساختار فضایی به طور کلی به دو پرسش اصلی پاسخ می‌دهند. اول، توزیع جمعیت در مراکز چگونه اتفاق می‌افتد؟ دوم، تاچه حد جمعیت کلان شهر در مراکز شهری واقع شده‌و یا در محیط پیرامونی پراکنده شده‌اند. پرسش اولیه ابعاد تک مرکزی- چند مرکزی اشاره دارد، در حالیکه پرسش دوم به ابعاد تمرکز- پراکندگی مربوط می‌شود (Meijers & Burger, 2009: 5).

با توجه به آنچه بدان اشاره گردید، می‌توان مدل نظری پژوهش حاضر را به شرح زیر ارائه نمود:

روش شناسی

پژوهش حاضر ترکیبی از نوع پژوهش‌های کیفی و کمی می‌باشد؛ که در آن با استفاده از مطالعات اسنادی و روش دلفی در خصوص عوامل و سازو کارهای فراروستایی و درون روستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری مربوط به شهرستان ورامین و الگوی مفهومی ارائه می‌شود. سپس از طریق رویکرد کمی و بر مبنای نظرسنجی از خبرگان پرداخته می‌شود. از سویی می‌توان بیان نمود که تحقیق حاضر با عنایت بر موضوع تحقیق و گستره موضوعی و ابعاد مساله، انجام تحقیق حاضر از نوع پژوهش اکتشافی- تحلیلی است به طوری که دو الگوی رایج روش شناختی پایه در انجام پژوهش‌های علمی شامل روش استقرائی و روش قیاسی مورد استفاده قرار گرفته است. به منظور شناسایی اولیه و تدوین پرسشنامه محقق ساخته که بوسیله طیف لیکرت در ۱۹۷ سوال تنظیم شده بود، استفاده شد. در نهایت گویه‌های مذکور از طریق آزمون آماری تایید عاملی اکتشافی و نظرسنجی نهایی از خبرگان، متخصصین و کارشناسان (با استفاده از ابزار پرسشنامه) مورد تایید و تلخیص نهایی قرار گرفت. در جدول زیر ابعاد و گویه‌های اولیه مطرح شده پژوهش نمایش داده شده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱: عوامل درون روستایی در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهر تهران و شهرستان ورامین

ابعاد	مؤلفه	معرف
آموزش عمومی		رضایتمندی از سرانه فضاهای آموزشی (مهد کودک، مدارس)
		رضایتمندی از کیفیت دسترسی دانش آموزان به مدارس
		رضایتمندی از کیفیت تجهیزات آموزشی مدارس
		رضایتمندی از کیفیت ساختمان‌های آموزشی مدارس
		کیفیت تدریس معلمان و اساتید

رضایتمندی از کیفیت دسترسی به کتابخانه‌ها	تفریحات و اوقات فراغت
رضایتمندی از کیفیت دسترسی به رستوران‌ها و مراکز گردشگری	
رضایتمندی از کیفیت دسترسی به اماکن فرهنگی و مذهبی	
رضایتمندی از کیفیت دسترسی به فضاهای تفریحی و ورزشی	
رضایتمندی از دسترس‌پذیری فوریت‌های پزشکی	ملاحظات و مراقبت‌های پزشکی و بهداشتی فردی و عمومی
رضایتمندی از کیفیت خدمات پزشکی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه و بیمارستان . . .)	
رضایتمندی از دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی عمومی (کمپین‌های ترک اعتیاد، ایدز و . . .)	
کیفیت مراقبت‌های بهداشتی عمومی	
رضایتمندی از کیفیت دفع آب‌های سطحی در محل زندگی	
رضایتمندی کیفیت از بین بردن حیوانات موزی و ولگرد	
احساس امنیت ساکنین	امنیت فردی و اجتماعی
وقوع عمد جرائم خشن (قتل و . . .)	
سطح فساد اجتماعی	
کیفیت آزادی‌های فردی	
رضایتمندی از وضعیت نورپردازی روستا در شب	
عدم حضور افراد ولگرد در روستا	
عدم حضور متکدیان در روستا	
عدم استعمال مواد مخدر در روستا	
عدم نزاع و درگیری فردی و جمعی در روستا	
امنیت تردد پیاده و سواره (زنان و دختران) در شب در روستا	
تشکیل گشتهای امنیتی داوطلب	
رضایتمندی از وجود گشتهای انتظامی به صورت محسوس و نا محسوس	
رضایتمندی از برخورد با افراد ولگرد توسط نیروی انتظامی	
تمایل به ادامه زندگی نسل جوان در روستا	
تمایل به سرمایه گذاری در روستا	
حضور و زندگی افراد مرفه در روستا	
احساس هویت در روستا	
تمایل به پیاده روی در مکان	
مطلوبیت دسترسی محدوده نسبت به سایر نقاط شهرستان	
میزان همگونی و هم سطح بودن با همسایه‌های اطراف	
کیفیت روابط همسایگان و بستگان با یکدیگر	
میزان مشارکت همسایه‌ها در امور همگانی	
امیدواری به بهبود شرایط روستا	
میزان اعتماد به مردم روستا	مشارکت و همبستگی
رضایت از رفتار همسایگان	
قابل اعتماد بودن شورای روستا و دهیاری	
آمادگی برای تشکیل نهادها یا مردمیروستا	
میزان عضویت در تشکلهای محلی یا اجتماعی در روستا	

مشارکت داوطلبانه ساکنین برای آبادانی روستا		
ارتباط ساکنین با شورای روستا و دهیاری		
مشارکت مردم در حین انجام پروژه‌های عمرانی روستا		
رضایتمندی از نظافت اماکن عمومی	وضعیت بهداشت عمومی محیط	زیست محیطی
رضایتمندی از کیفیت جمع آوری زباله		
امنیت در مقابل آلودگی معابر		
رضایتمندی از نظافت سرویس بهداشتی عمومی		
عدم وجود حیوانات موذی و ولگرد		
وضعیت قرارگیری مخازن زباله		
عدم دیوارنویسی و نمای ابنیه (آلودگی بصری)		
نظافت عمومی روستا		
کیفیت آب شرب		
عدم آلودگی ناشی از رفت و آمد وسایل نقلیه		
عدم آلودگی هوا		
عدم آلودگی ناشی از کارگاه‌ها و کارخانه‌های صنعتی		
رضایتمندی از سیستم شبکه فاضلاب		
عدم وجود کاربریهای ناسازگار و مزاحم		
عدم آلودگی صوتی		
کیفیت زیبای طبیعی (فضای سبز؛ لچکها و... روستا	کیفیت بصری	کالبدی
نظم بخشیدن به نمای ساختمان‌ها و معماری بناها (کیفیت منظر)		
مطبوعیت پیاده راه‌ها (نورپردازی، سلسله مراتب دسترسی ها، مبلمان و...)		
برگزاری مراسم و جشنهای عمومی	سرزندگی	
پیش بینی مکان هایی برای تجمع و مراسم (روزانه، هفتگی، ماهانه)		
ایجاد کاربریها و فضاهای شبانه روزی در مجاورت مسیر خیابان‌های روستا		
تعاملات اجتماعی در میداين محلات و مرکز روستا		
هویت بخشی به مسیرهای تردد پیاده از طریق افزایش خوانایی محیط		
وجود تنوع کاربریهای خدماتی ضروری (تجاری، تفریحی، خدماتی و... در روستا	فضای سبز و عمومی	
رضایت از فضای بازی در روستا		
رضایت از وجود فضای حضور برای سالمندان		
رضایت از وجود کیفیت فضاهای اوقات فراغت برای جوانان		
رضایت از فضاهای عمومی تعاملات اجتماعی		
رضایت از فضای کافی اتاق‌های مسکن با توجه به کارکردهای روستایی	کیفیت مسکن	
مساحت مناسب مسکن		
استحکام اسکلت مسکن		
قدمت مناسب ابنیه		
قیمت مناسب مسکن		
قیمت مناسب زمین		
رضایتمندی از سیستم گرمایش و سرمایش مناسب در مسکن		

برخورداری از سیستم دفع بهداشتی و فاضلاب در مسکن	کالاهای مصرفی	اقتصادی
رضایتمندی از میزان مصرف مواد غذایی (گوشت، سبزی، میوه‌جات و ...)		
رضایتمندی از عرضه خدمات و کالا متناسب تمام اقشار جامعه		
رضایتمندی از میزان مصرف کالا و خدمات (لوازم برقی، پوشاک و ...)	گردشگری	
رضایتمندی از برگزاری جشنواره‌های سنتی در روستا		
رضایتمندی از مشارکت بخش خصوصی مشارکت در توسعه طرح‌های گردشگری روستا		
رضایتمندی از وجود تورها و آژانس‌های مختلف در این روستا		
استفاده از ظرفیت گردشگری روستا		
تقویت صنایع و هنرهای دستی جاذب گردشگران		
روحیه میهمان نوازی گردشگران در مردم روستا		
مدیریت آثار گردشگری روستا	اشتغال و درآمد	
عدم وجود بیکاری در روستا		
توانایی تامین مسکن مناسب		
تناسب بار تکفل		
توانایی نوسازی مسکن روستایی		
رضایتمندی از میزان پس‌انداز		
برآورده سازی هزینه زندگی		
داشتن شغل مناسب		
رضایتمندی از میزان درآمد	تاسیسات و تجهیزات	
عدم وابستگی به یارانه		
رضایتمندی از کیفیت خیابان(کف سازی، نماها، آسفالت)		
رضایتمندی از کیفیت تامین نیازهای روزمره توسط فروشگاه‌ها		
تعبیه آب‌خوری و سرویس‌های بهداشتی در محدوده روستا		
رضایتمندی از کیفیت شبکه آب، برق، گاز، تلفن، پست و اینترنت		
رضایتمندی از کیفیت خدمات اداری و دولتی		
رضایتمندی از دسترسی به خدمات بانکی و اداری		
کیفیت تامین انرژی		
رضایتمندی از دسترسی به امکانات اضطراری(نیروی انتظامی و ...)		
سطح بندی راه‌های ارتباطی	حمل و نقل عمومی	
رضایتمندی از حضور وسایل حمل و نقل عمومی در هر ساعت روز		
رضایتمندی از توزیع مناسب ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی		
دسترسی آسان به حمل و نقل عمومی در مواقع ضروری		
رضایتمندی از ساعات کار مناسب وسایل نقلیه عمومی		
رضایتمندی از کیفیت جابجایی مسافر توسط وسایل نقلیه عمومی (روستا-شهری)		

منبع: National Research Council(2002); Wheller(2001); Lau Leby et al(2010); Pierson et

با عنایت بر اینکه، موضوع تحقیق، تخصصی بوده و اهل فن، خبرگان و متخصصین جغرافیای شهری و شهرسازی می‌توانند به تبیین شرایط موجود بپردازند؛ لذا در نتیجه جامعه آماری شامل متخصصین و کارشناسان و اساتید جغرافیا و

برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری، شهرسازی خواهد بود. که از روش نمونه‌گیری کوکران اقدام به شناسایی آنها شد.

جامعه آماری از روش نمونه‌گیری کوکران به تعداد ۱۴۰ نفر انتخاب شده و هر یک از افراد دارای حداقل یکی از شروط زیر بودند:

دانشجویان دکتری و برنامه‌ریزی روستایی (۴۰ نفر). اساتید شهرسازی، جغرافیای شهری و برنامه‌ریزی منطقه‌ای (۲۰ نفر)، صاحب‌نظران موضوع (جامعه‌شناس، اقتصاددان، تاریخ، محیط زیست) (۲۰ نفر)، بنیاد مسکن (۲۰ نفر)، استانداری، فرمانداری و بخش‌داری (۲۰ نفر) و راه و شهرسازی، عمران زمین و مسکن و شهرداری (۲۰ نفر)

بدین ترتیب داده‌های پژوهش حاضر از نوع ذهنی (داده‌های پرسشنامه‌ای) بوده و در فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، در راستای طراحی عوامل درون روستایی و برون/ فراروستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری مربوط به شهرستان ورامین از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی در نرم افزار SPSS و در راستای تایید الگوی عوامل، از تحلیل عاملی تاییدی در نرم افزار lisrel استفاده شد.

شناخت محدوده مورد مطالعه

شهرستان ورامین از لحاظ موقعیت جغرافیایی در طول ۵۱ درجه و ۳۰ درجه تا ۵۱ درجه و ۴۰ درجه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۵°۲۸ تا ۳۵°۴۵ شمالی واقع شده است. این شهرستان با مساحت ۱۷۷۵ کیلومتر مربع و ۹/۳۹ درصد مساحت استان تهران، در منتهی الیه جنوب شرقی استان و حاشیه شمال غربی کویر مرکزی و در همسایگی استان‌های سمنان و قم (از شرق و جنوب) و شهرستان‌های پاکدشت و رگ از شمال و غرب) قرار دارد. از نظر موقعیت طبیعی از شمال به رشته کوه‌های البرز، از شرق به ارتفاعات پارچین و قره‌آغاج و بی‌بی‌شهربانو، از جنوب به سیاه‌کوه و کویر مرکزی ایران و از غرب به دشت‌های تهران و کرج منتهی می‌شود. در نقشه زیر موقعیت جغرافیایی شهرستان ورامین را می‌توان مشاهده نمود:

نقشه ۱: موقعیت شهرستان ورامین و آبادی‌ها و راه‌های ارتباطی

بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، از نظر تقسیمات کشوری شهرستان ورامین از بخش ورامین و جوادیه تشکیل شده و دارای دو نقطه شهری است. این شهرستان دارای دو بخش جواد آباد و مرکزی و ۱۵۶ آبادی را

در خود جای داده است. از این تعداد آبادی، ۶۰ آبادی خالی از سکه هستند، یعنی چیزی حدود ۳۸.۴۸ درصد آبادی‌ها خالی از سکنه می‌باشند.

یافته‌های پژوهش

۱- اکتشاف عوامل برون روستایی و درون روستایی موثر بر آشکارسازی زیست‌پذیری:

به طوری که در جدول شماره ۱- پژوهش مشاهده گردید، عوامل درون روستایی و برون/ فراروستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری مربوط به شهرستان ورامین، نخست بوسیله مطالعات اسنادی مورد شناسایی اولیه قرار گرفته و در این گام از پژوهش سپس به طرق جامعه خبرگان و تایید عاملی اکتشافی مورد تدقیق و تایید نهایی قرار می‌گیرند. از آنجایی که برای شناسایی عوامل، مقدار پایایی هر سؤال تاثیرگذار است؛ لذا نخست به نقش هر یک از سؤالات مربوط به عوامل درون روستایی و برون/ فراروستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهرستان ورامین، در پایایی کل مقیاس پرسشنامه مربوطه پرداخته می‌شود. برای برآورد پایایی اولیه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد.

۱-۱- شناسایی و تدقیق عوامل برون روستایی موثر بر آشکارسازی زیست‌پذیری:

شناخت و تدقیق شاخص‌های فرا روستایی (برون روستایی) زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین دارای مراحل زیر می‌باشد:

جدول ۲: پایایی اولیه پرسشنامه عوامل فرا روستایی موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری

تعداد	آلفا
۱۹	۰/۹۱۱

همچنین محاسبه ضریب تاثیر هر یک از عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان یا به عبارتی دیگر نقش هر یک از سؤالات در پایایی کل مقیاس در جدول ۳ نشان داده شده است

جدول ۳: نقش هریک از سؤالات عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید

بر روستاهای شهرستان ورامین در پایایی کل مقیاس

سؤالات	ضریب همبستگی دورشته‌ای نقطه ای	ضریب پایایی در صورت حذف سؤال	سؤالات	ضریب همبستگی دورشته‌ای نقطه ای	ضریب پایایی در صورت حذف سؤال
۱	۰/۸۷۷	۰/۹۰۰	۱۱	۰/۸۸۵	۰/۸۹۱
۲	۰/۸۶۳	۰/۹۰۱	۱۲	۰/۸۶۴	۰/۹۰۰
۳	۰/۸۵۴	۰/۹۰۹	۱۳	۰/۸۹۱	۰/۸۴۷
۴	۰/۸۰۹	۰/۹۰۳	۱۴	۰/۸۸۴	۰/۸۶۶
۵	۰/۸۳۶	۰/۸۹۸	۱۵	۰/۸۴۷	۰/۸۹۳
۶	۰/۸۴۲	۰/۸۹۴	۱۶	۰/۸۰۳	۰/۸۹۱
۷	۰/۸۹۲	۰/۸۹۰	۱۷	۰/۸۲۳	۰/۸۸۷
۸	۰/۸۴۳	۰/۹۰۷	۱۸	۰/۸۰۹	۰/۸۶۹
۹	۰/۸۶۶	۰/۸۹۲	۱۹	۰/۸۲۴	۰/۸۸۰
۱۰	۰/۸۷۹	۰/۹۰۲			

در این مرحله از پالایش و اکتشاف عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی شهرستان ورامین، ضریب تعیین (پایایی) همه سؤالات مربوط به عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین بیشتر از ۰.۳ می‌باشد. در این مرحله از غربال و تدقیق عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین چنانچه در ستون اول (میزان همبستگی سؤال با کل سؤالات سازه مربوط به عوامل کلان یا فراروستایی) میزان همبستگی محاسبه شده، کمتر از ۰/۳ باشد یا در ستون دوم (ضریب پایایی در صورت حذف سؤال) ضریب بدست آمده بیشتر از آلفای کل پرسشنامه باشد، عامل فراروستایی مورد نظر، بایستی حذف گردد. در این مرحله نتیجه محاسبات مربوط به شناسایی اولیه عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین نشان از این دارد که همه عوامل نوزده گانه‌ی ذکر شده، دارای میزان همبستگی بیشتر از ۰/۳ می‌باشند. پس از آزمون پایایی عوامل فراروستایی آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری، ساختار عاملی این عوامل با روش تحلیل عاملی اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت. در تحلیل عاملی محقق درصد کشف ساختار زیر بنایی- اکتشافی مجموعه نسبتاً بزرگی از متغیرهای فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین بوده و پیش فرض اولیه محقق آن است که هر عامل کلان بر اساس تئوری امکان و احتمال، ممکن است با هر عامل فراروستایی دیگر در ارتباط زنجیره‌ای- شبکه ای باشد. تحلیل عاملی جهت اکتشاف، تدقیق و شناسایی نهایی عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین دارای چهار مرحله است: آزمون کفایت نمونه گیری، تشکیل ماتریسی از ضرایب همبستگی عوامل فراروستایی، استخراج عامل‌ها از ماتریس همبستگی، چرخش عامل‌ها به منظور به حداکثر رساندن رابطه متغیرها و عامل‌ها که مقدار آن باید بیش از ۰/۵ باشد. در تحلیل عاملی ابتدا باید اطمینان حاصل شود که آیا داده‌های موجود برای تحلیل را می‌توان استفاده کرد بدین منظور از شاخص KMO و آزمون بارتلت استفاده شد.

جدول ۴: کفایت نمونه گیری عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری

۰/۷۹۹	شاخص KMO
۳۵۶۱/۱۱	آزمون بارتلت
۱۸	درجه آزادی
۰/۰۰۱	سطح معنی داری

از آنجا که ارزش عددی شاخص KMO برابر ۰/۷۹۹ می‌باشد (شاخص مناسب بیشتر از ۰/۶ می‌باشد) تعداد نمونه آماری برای تحلیل عاملی کفایت لازم را داشته و مقدار سطح معنی‌داری آزمون بارتلت کمتر از ۰/۰۵ درصد می‌باشد که بیان می‌دارد، تحلیل عاملی برای شناسایی عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین، مدل عاملی مناسب است. در جدول شماره (۵) یافته‌های مربوط به اشتراک استخراجی عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین نشان داده شده است؛ اشتراک استخراجی عوامل کلان، بیانگر میزان تبیین واریانس عوامل فراروستایی می‌باشد. در این مرحله عوامل فراروستایی که مقادیر اشتراک استخراجی شان کوچکتر از ۰/۵ است حذف می‌گردد.

جدول ۵: نتایج اشتراک استخراجی مربوط به عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری

عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری	اشتراک استخراجی	عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری	اشتراک استخراجی
۱	۰/۸۱۴	۱۱	۰/۸۷۵
۲	۰/۸۸۸	۱۲	۰/۸۴۳
۳	۰/۸۰۲	۱۳	۰/۸۲۱
۴	۰/۸۶۳	۱۴	۰/۸۱۷
۵	۰/۸۵۶	۱۵	۰/۸۰۶
۶	۰/۸۸۷	۱۶	۰/۸۵۱
۷	۰/۸۶۶	۱۷	۰/۸۵۳
۸	۰/۸۰۳	۱۸	۰/۸۵۵
۹	۰/۸۰۰	۱۹	۰/۸۷۹
۱۰	۰/۸۶۴		

با توجه به نتایج بدست آمده اشتراک استخراجی عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهرها که کمتر از ۰/۵ باشند در این مرحله حذف - می‌شوند. بنابراین همه عوامل تایید شدند. مرحله سوم از تحلیل عاملی اکتشافی؛ تعیین‌کننده عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین هستند که در تحلیل زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها باقی می‌مانند. در این جدول تعداد عوامل شناسایی شده و میزان تبیین واریانس برای هر یک از آنها مشخص گردید. با توجه به نتایج خروجی برآمده از تحلیل SPSS می‌توان بیان کرد که در اینجا هر نوزده عامل فراروستایی مطرح شده دارای بردارهای ویژه بزرگتر از یک هستند و در مدل باقی می‌مانند. همچنین بر اساس جدول شماره ۶- چهار عامل دارای بردارهای ویژه بزرگتر از یک هستند، عامل اول حدود ۲۳ درصد، عامل دوم حدود ۱۹ درصد، عامل سوم حدود ۱۷ درصد و عامل چهارم ۱۴ درصد از واریانس را توضیح می‌دهد. همچنین واریانس تجمعی برابر با ۷۳/۱۲ درصد است. این به این معناست که این چهار عامل حدود ۷۳ درصد واریانس عوامل فراروستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین را توضیح می‌دهد. لازم به ذکر است میزان تبیین واریانس تجمعی باید بزرگتر از ۶۰ درصد باشد.

جدول ۶: جدول تبیین واریانس عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری

طبقات	مقادیر ویژه			مقادیر ویژه عامل استخراجی با چرخش		
	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۷/۸۸۸	۲۳/۱۱۱	۲۳/۱۱۱	۳/۴۵۵	۲۳/۰۰۲	۲۳/۰۰۲
۲	۲/۶۵۴	۱۹/۱۳۳	۴۲/۲	۳/۳۵۹	۱۹/۱۱۱	۴۲/۱۱۳
۳	۲/۱۶۶	۱۷/۴۲۶	۵۹/۶	۳/۰۰۶	۱۷/۰۰۷	۵۹/۱۲۰
۴	۱/۹۹۹	۱۴/۵۰۲	۷۴/۱	۳/۰۰۱	۱۴/۰۰۱	۷۳/۱۲۱

در مرحله آخر تحلیل عاملی اکتشافی ماتریس چرخش یافته مشخص می‌شود که هر یک از عوامل فراروستایی در کدام خوشه قرار می‌گیرد. برای این منظور بزرگترین عدد هر عامل را در هر سطر مشخص کرده و در دسته مربوطه قرار می‌گیرد.

جدول ۷: ماتریس چرخش یافته بارهای عاملی سؤالات مقیاس عوامل فراروستایی موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری تهران

ابعاد	گویه‌ها	۱	۲	۳	۴
عوامل کالبدی	تحولات شهر و شهرنشینی (۱۳۹۰-۱۳۰۰)	۰/۸۱۴			
	اثرات طرحهای توسعه شهری بر روستا	۰/۸۸۸			
	سیاستهای عرضه زمین و مسکن در تحولات کالبدی	۰/۸۰۲			
	مقررات صدور پروانه ساختمانی	۰/۸۶۳			
	نقش تعاونیهای مسکن در تحولات کالبدی	۰/۸۵۶			
	الحاق روستاهای پیرامون ورامین	۰/۸۸۷			
	طراحی و مقاوم سازی ساختمانها در برابر زلزله بر اساس رعایت آیین نامه ۲۸۰۰	۰/۸۶۶			
عوامل فراروستایی اقتصادی	ساختار اقتصادی متمرکز و دولت گرا	۰/۸۰۳			
	اقتصاد نفتی و تاثیر آن بر تحولات فضایی	۰/۸۰۰			
	تخصیص فضایی منابع مالی: یکپارچگی ناحیه‌ای یا تشدید شکاف فضایی بین شهر و روستا	۰/۸۶۴			
	فرایند تحرکات مکانی - فضایی جمعیت	۰/۸۷۵			
عوامل فراروستایی جمعیتی-اجتماعی	مهاجرت‌های روستا-شهری و تحولات اجتماعی	۰/۸۴۳			
	رعایت قانون مدیریت پسماندها(مصوب ۱۳۸۳.۰۲.۲۰)	۰/۸۲۱			
عوامل فراروستایی زیست محیطی	رعایت آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب(آبهای سطحی و زیرزمینی) (مصوب ۱۳۷۱.۰۲.۱۸)	۰/۸۱۷			
	رعایت ماده ۵ و ۱۴ آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب (فاضلاب و استاندارد دفع آن)	۰/۸۰۶			
	رعایت آیین نامه جلوگیری از آلودگی صوتی(مصوب ۱۳۷۸.۱۹.۳)	۰/۸۵۱			
	رعایت آیین نامه اجرایی جلوگیری از آلودگی هوا(مصوب ۱۳۷۹.۰۶.۱۶)	۰/۸۵۳			
	رعایت قانون حفظ کاربری اراضی و باغها(مصوب ۱۳۷۴.۰۳.۳۱)	۰/۸۵۵			
	رعایت آیین نامه ضوابط و معیارهای استقرار صنایع(مصوب ۱۳۷۸.۱۲.۱۵)	۰/۸۷۹			

ماخذ: یافته‌های میدانی و محاسبات نگارنده گان، ۱۳۹۷

همانطور که در جدول شماره ۷- داده شده است از بین عوامل مطروحه (۷ عامل در خوشه کالبدی)؛ (۴ عامل در خوشه اقتصادی)؛ (۲ عامل در خوشه اجتماعی)؛ (۶ عامل در خوشه زیست محیطی) شناسایی و نهایی شدند.

۱-۲- شناسایی و تدقیق عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین:

شناخت و تدقیق شاخصهای درون روستایی زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین دارای مراحل زیر می‌باشد:

جدول ۸: پایایی اولیه پرسشنامه عوامل درون روستایی موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری

تعداد	آلفا
۱۱۶	۰/۹۱۴

جدول ۹: نقش هریک از سؤالات عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها با

تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین در پایایی کل مقیاس

سؤالات	ضریب همبستگی دورشته‌ای نقطه‌ای	ضریب پایایی در صورت حذف سؤال	سؤالات	ضریب همبستگی دورشته‌ای نقطه‌ای	ضریب پایایی در صورت حذف سؤال	سؤالات	ضریب همبستگی دورشته‌ای نقطه‌ای	ضریب پایایی در صورت حذف سؤال
۱	۰/۸۱۱	۰/۸۰۵	۳۰	۰/۷۰۶	۰/۷۰۳	۵۹	۰/۹۱۲	۰/۹۰۳
۲	۰/۸۲۵	۰/۸۰۳	۳۱	۰/۶۴۷	۰/۶۷۷	۶۰	۰/۹۰۱	۰/۸۹۷
۳	۰/۸۳۶	۰/۸۱۴	۳۲	۰/۶۶۶	۰/۶۰۷	۶۱	۰/۹۳۴	۰/۹۲۲
۴	۰/۸۰۲	۰/۹۰۱	۳۳	۰/۹۰۱	۰/۹۰۳	۶۲	۰/۸۹۳	۰/۸۸۸
۵	۰/۹۷۴	۰/۹۱۲	۳۴	۰/۶۴۸	۰/۶۳۳	۶۳	۰/۹۰۹	۰/۹۰۱
۶	۰/۸۹۹	۰/۸۹۶	۳۵	۰/۸۰۴	۰/۸۹۹	۶۴	۰/۹۶۶	۰/۹۰۴
۷	۰/۴۵۸	۰/۷۷۷	۳۶	۰/۷۶۶	۰/۷۴۶	۶۵	۰/۹۷۱	۰/۹۶۵
۸	۰/۹۰۴	۰/۹۰۰	۳۷	۰/۷۳۷	۰/۷۰۴	۶۶	۰/۹۴۱	۰/۹۳۳
۹	۰/۹۱۷	۰/۸۶۳	۳۸	۰/۸۴۴	۰/۸۳۱	۶۷	۰/۹۴۴	۰/۹۶۳
۱۰	۰/۸۸۸	۰/۷۵۸	۳۹	۰/۷۴۹	۰/۶۷۹	۶۸	۰/۹۰۷	۰/۹۰۳
۱۱	۰/۸۹۴	۰/۸۷۳	۴۰	۰/۶۷۸	۰/۶۰۷	۶۹	۰/۹۰۶	۰/۸۷۷
۱۲	۰/۶۷۷	۰/۸۷۹	۴۱	۰/۶۶۳	۰/۵۷۴	۷۰	۰/۹۰۱	۰/۸۹۷
۱۳	۰/۸۴۴	۰/۸۳۲	۴۲	۰/۷۳۳	۰/۷۴۱	۷۱	۰/۹۳۳	۰/۹۰۱
۱۴	۰/۸۶۳	۰/۸۰۹	۴۳	۰/۷۶۶	۰/۷۳۴	۷۲	۰/۹۰۳	۰/۸۹۸
۱۵	۰/۸۷۴	۰/۸۷۰	۴۴	۰/۶۹۹	۰/۶۳۴	۷۳	۰/۹۳۴	۰/۸۸۴
۱۶	۰/۹۲۱	۰/۸۹۶	۴۵	۰/۷۴۶	۰/۷۲۲	۷۴	۰/۹۵۴	۰/۸۶۸
۱۷	۰/۸۱۴	۰/۸۹۲	۴۶	۰/۷۳۳	۰/۷۳۰	۷۵	۰/۹۳۱	۰/۹۰۶
۱۸	۰/۹۰۲	۰/۹۰۱	۴۷	۰/۷۶۹	۰/۷۵۰	۷۶	۰/۹۲۳	۰/۸۴۲
۱۹	۰/۷۴۶	۰/۷۵۹	۴۸	۰/۶۹۳	۰/۶۸۰	۷۷	۰/۹۱۵	۰/۸۹۹
۲۰	۰/۸۴۷	۰/۸۶۶	۴۹	۰/۸۹۰	۰/۸۸۸	۷۸	۰/۹۳۲	۰/۸۴۴
۲۱	۰/۷۹۸	۰/۷۴۹	۵۰	۰/۹۳۳	۰/۹۲۱	۷۹	۰/۹۱۱	۰/۹۰۲
۲۲	۰/۷۳۶	۰/۷۲۲	۵۱	۰/۵۵۹	۰/۶۰۲	۸۰	۰/۹۳۳	۰/۹۴۴

۰/۸۷۶	۰/۸۷۷	۱۱۰	۰/۹۰۱	۰/۹۰۹	۸۱	۰/۶۱۴	۰/۶۰۳	۵۲	۰/۸۶۳	۰/۸۸۸	۲۳
۰/۸۶۰	۰/۸۸۹	۱۱۱	۰/۸۹۸	۰/۷۰۵	۸۲	۰/۹۱۲	۰/۹۳۴	۵۳	۰/۸۹۷	۰/۹۰۳	۲۴
۰/۸۴۳	۰/۸۴۴	۱۱۲	۰/۸۸۴	۰/۷۸۲	۸۳	۰/۹۳۹	۰/۹۴۳	۵۴	۰/۸۹۱	۰/۸۹۵	۲۵
۰/۸۵۷	۰/۸۶۶	۱۱۳	۰/۹۰۱	۰/۹۴۳	۸۴	۰/۸۷۹	۰/۹۴۱	۵۵	۰/۸۸۵	۰/۸۸۸	۲۶
۰/۸۶۳	۰/۸۶۹	۱۱۴	۰/۸۷۹	۰/۹۰۶	۸۵	۰/۹۰۶	۰/۹۳۶	۵۶	۰/۶۶۳	۰/۷۱۴	۲۷
۰/۶۷۷	۰/۶۷۹	۱۱۵	۰/۸۹۴	۰/۹۰۱	۸۶	۰/۹۱۴	۰/۹۲۳	۵۷	۰/۷۳۳	۰/۶۹۷	۲۸
			۰/۸۵۶	۰/۸۸۸	۸۷	۰/۸۹۷	۰/۹۵۴	۵۸	۰/۷۸۸	۰/۷۹۹	۲۹

جدول ۱۰: آزمون کفایت نمونه گیری مربوط به عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای

پیرامونی کلانشهرها با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین

۰/۸۲۲	شاخص KMO
۳۶۴۷/۱۱	آزمون بارلت
۱۱۵	درجه آزادی
۰/۰۰۱	سطح معنی داری

جدول ۱۱: نتایج اشتراک استخراجی عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها

عامل	اشتراک استخراجی	عامل	اشتراک استخراجی	عامل	اشتراک استخراجی	عامل	اشتراک استخراجی
۰/۷۴۴	۸۸	۰/۵۶۶	۵۹	۰/۶۸۸	۳۰	۰/۷۷۷	۱
۰/۷۶۹	۸۹	۰/۶۳۳	۶۰	۰/۵۹۶	۳۱	۰/۷۴۵	۲
۰/۶۷۴	۹۰	۰/۶۷۴	۶۱	۰/۵۰۶	۳۲	۰/۷۴۶	۳
۰/۳۶۶	۹۱	۰/۶۸۸	۶۲	۰/۷۵۵	۳۳	۰/۸۴۲	۴
۰/۷۷۷	۹۲	۰/۶۹۴	۶۳	۰/۷۵۱	۳۴	۰/۴۳۶	۵
۰/۵۰۹	۹۳	۰/۶۹۷	۶۴	۰/۶۳۳	۳۵	۰/۷۵۶	۶
۰/۶۰۲	۹۴	۰/۵۶۴	۶۵	۰/۶۲۴	۳۶	۰/۷۰۶	۷
۰/۶۳۳	۹۵	۰/۵۵۰	۶۶	۰/۶۵۴	۳۷	۰/۷۰۱	۸
۰/۶۳۰	۹۶	۰/۶۳۴	۶۷	۰/۶۰۳	۳۸	۰/۷۰۵	۹
۰/۲۴۷	۹۷	۰/۳۰۲	۶۸	۰/۶۰۷	۳۹	۰/۸۴۴	۱۰
۰/۷۵۶	۹۸	۰/۸۸۸	۶۹	۰/۶۰۸	۴۰	۰/۸۶۳	۱۱
۰/۴۰۱	۹۹	۰/۷۰۵	۷۰	۰/۷۰۳	۴۱	۰/۴۴۴	۱۲
۰/۷۰۰	۱۰۰	۰/۷۸۲	۷۱	۰/۷۰۹	۴۲	۰/۸۶۶	۱۳
۰/۶۶۹	۱۰۱	۰/۶۳۹	۷۲	۰/۴۲۲	۴۳	۰/۸۰۴	۱۴
۰/۴۰۰	۱۰۲	۰/۹۰۶	۷۳	۰/۳۴۷	۴۴	۰/۷۶۲	۱۵
	۱۰۳	۰/۷۰۷	۷۴	۰/۶۶۸	۴۵	۰/۴۲۳	۱۶
	۱۰۴	۰/۳۶۹	۷۵	۰/۴۱۱	۴۶	۰/۴۱۲	۱۷
	۱۰۵	۰/۳۱۷	۷۶	۰/۵۸۱	۴۷	۰/۶۲۳	۱۸
	۱۰۶	۰/۷۵۶	۷۷	۰/۵۸۷	۴۸	۰/۶۳۴	۱۹
	۱۰۷	۰/۷۱۱	۷۸	۰/۶۶۷	۴۹	۰/۷۴۱	۲۰

	۱۰۸	۰/۷۱۶	۷۹	۰/۳۹۸	۵۰	۰/۳۶۹	۲۱
	۱۰۹	۰/۷۱۹	۸۰	۰/۵۶۷	۵۱	۰/۷۰۵	۲۲
	۱۱۰	۰/۷۰۰	۸۱	۰/۶۶۳	۵۲	۰/۶۰۹	۲۳
	۱۱۱	۰/۶۳۳	۸۲	۰/۶۲۲	۵۳	۰/۷۷۷	۲۴
	۱۱۲	۰/۳۰۷	۸۳	۰/۷۴۶	۵۴	۰/۶۳۵	۲۵
	۱۱۳	۰/۵۳۳	۸۴	۰/۸۴۴	۵۵	۰/۳۶۶	۲۶
	۱۱۴	۰/۶۶۶	۸۵	۰/۷۶۹	۵۶	۰/۵۷۷	۲۷
	۱۱۵	۰/۶۹۹	۸۶	۰/۷۱۱	۵۷	۰/۳۰۲	۲۸
		۰/۳۱۴	۸۷	۰/۳۳۳	۵۸	۰/۵۶۹	۲۹

جدول ۱۲: جدول تبیین واریانس عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهرها

طبقات	مقادیر ویژه			مقادیر ویژه عامل استخراجی با چرخش		
	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۶/۴۵۵	۲۴/۳۲۱	۲۴/۳۲۱	۴/۵۶۶	۲۴/۱۱۲	۲۴/۱۱۲
۲	۴/۳۳۴	۱۸/۱۰۱	۴۲/۴۲۲	۴/۲۲۰	۱۸/۲۲۰	۴۲/۳۳۲
۳	۳/۹۹۹	۱۷/۰۰۳	۵۹/۴۲۵	۳/۰۰۹	۱۷/۱۱۸	۵۹/۴۵۰
۴	۳/۸۷۴	۱۶/۰۱۱	۷۵/۴۳۶	۳/۰۰۲	۱۶/۰۰۹	۷۵/۴۵۹

جدول ۱۳: ماتریس چرخش یافته بارهای عاملی سؤالات مقیاس عوامل درون روستایی موثر در آشکارسازی وضعیت زیست‌پذیری

روستاهای پیرامونی کلانشهرها

گویه ها	۱	۲	۳	۴	گویه ها	۱	۲	۳	۴
رضایتمندی از سرانه فضاهای آموزشی (مهد کودک، مدارس)	۰/۷۷۷				نظم بخشیدن به نمای ساختمان‌ها و معماری بناها(کیفیت منظر)				۰/۶۲۲
رضایتمندی از کیفیت دسترسی دانش آموزان به مدارس	۰/۷۴۵				مطبوعیت پیاده راه‌ها (نورپردازی، سلسله مراتب دسترسی ها، مبلمان و...)				۰/۷۴۶
رضایتمندی از کیفیت تجهیزات آموزشی مدارس	۰/۷۴۶				برگزاری مراسم و جشنهای عمومی				۰/۸۴۴
کیفیت تدریس معلمان و اساتید	۰/۸۴۲				پیش بینی مکان هایی برای تجمع و مراسم(روزانه، هفتگی، ماهانه)				۰/۷۶۹
رضایتمندی از کیفیت دسترسی به اماکن فرهنگی و مذهبی	۰/۷۵۶				تعاملات اجتماعی در میادین محلات و مرکز روستا				۰/۷۱۱
رضایتمندی از کیفیت	۰/۷۰۶				وجود تنوع کاربریهای				۰/۵۶۶

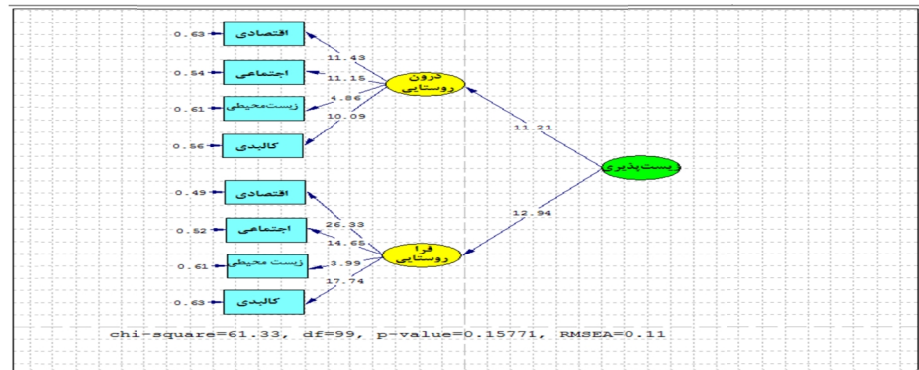
				خدماتی ضروری (تجاری، تفریحی، خدماتی و...) در روستا					دسترسی به فضاهای تفریحی و ورزشی
	۰/۶۳۳			رضایت از فضای بازی در روستا				۰/۷۰۱	رضایتمندی از دسترس پذیری فوریت‌های پزشکی
	۰/۶۷۴			رضایت از وجود فضای حضور برای سالمندان				۰/۷۰۵	رضایتمندی از کیفیت خدمات پزشکی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه و بیمارستان و...)
	۰/۶۸۸			رضایت از وجود کیفیت فضاهای اوقات فراغت برای جوانان				۰/۸۴۴	کیفیت مراقبت‌های بهداشتی عمومی
	۰/۶۹۴			رضایت از فضاهای عمومی تعاملات اجتماعی				۰/۸۶۳	رضایتمندی از کیفیت دفع آب‌های سطحی
	۰/۶۹۷			رضایت از فضای کافی اتاق‌های مسکن با توجه به کارکردهای روستایی				۰/۸۶۶	احساس امنیت ساکنین
	۰/۵۶۴			مساحت مناسب مسکن				۰/۸۰۴	وقوع عمد جرائم خشن (قتل و...)
	۰/۵۵۰			استحکام اسکلت مسکن				۰/۷۶۲	سطح فساد اجتماعی
	۰/۶۳۴			قدمت مناسب ابنیه				۰/۶۲۳	عدم استعمال مواد مخدر در روستا
	۰/۸۸۸			رضایتمندی از سیستم گرمایش و سرمایش مناسب در مسکن				۰/۶۳۴	عدم نزاع و درگیری فردی و جمعی در روستا
	۰/۷۰۵			برخورداري از سیستم دفع بهداشتی و فاضلاب در مسکن				۰/۷۴۱	امنیت تردد پیاده و سواره (زنان و دختران) در شب در روستا
	۰/۷۸۲			رضایتمندی از میزان مصرف مواد غذایی (گوشت، سبزی، میوه‌جات و...)				۰/۷۰۵	رضایتمندی از وجود گشتهای انتظامی به صورت محسوس و نامحسوس
	۰/۶۳۹			رضایتمندی از عرضه خدمات و کالا متناسب تمام اقشار جامعه				۰/۶۰۹	تمایل به ادامه زندگی نسل جوان در روستا
	۰/۹۰۶			رضایتمندی از میزان مصرف کالا و خدمات (لوازم برقی، پوشاک و...)				۰/۷۷۷	تمایل به سرمایه گذاری در روستا
	۰/۷۰۷			رضایتمندی از برگزاری جشنواره‌های سنتی				۰/۶۳۵	احساس هویت در روستا
	۰/۷۵۶			استفاده از ظرفیت گردشگری روستا				۰/۵۷۷	مطلوبیت دسترسی محدوده نسبت به سایر نقاط شهرستان
	۰/۷۱۱			تقویت صنایع و هنرهای				۰/۵۶۹	کیفیت روابط همسایگان و

				دستی جاذب گردشگران					بستگان یا یکدیگر
۰/۷۱۶				روحیه میهمان نوازی گردشگران در مردم روستا				۰/۶۸۸	میزان مشارکت همسایه‌ها در امور همگانی
۰/۷۱۹				مدیریت آثار گردشگری روستا				۰/۵۹۶	امیدواری به بهبود شرایط روستا
۰/۷۰۰				عدم وجود بیکاری در روستا				۰/۵۰۶	میزان اعتماد به مردم روستا
۰/۶۳۳				توانایی تامین مسکن مناسب				۰/۷۵۵	رضایت از رفتار همسایگان
۰/۵۳۳				توانایی نوسازی مسکن روستایی				۰/۷۵۱	قابل اعتماد بودن شورای روستا و دهیاری
۰/۶۶۶				رضایتمندی از میزان پس‌انداز				۰/۶۳۳	میزان عضویت در تشکلهای مذهبی و اجتماعی در روستا
۰/۶۹۹				برآورده سازی هزینه زندگی				۰/۶۲۴	مشارکت داوطلبانه ساکنین برای آبادانی روستا
۰/۷۴۴				رضایتمندی از میزان درآمد				۰/۶۵۴	ارتباط ساکنین با شورای روستا و دهیاری
۰/۷۶۹				عدم وابستگی به یارانه				۰/۶۰۳	مشارکت مردم در حین انجام پروژه‌های عمرانی روستا
۰/۶۷۴				رضایتمندی از کیفیت خیابان(کف سازی، نماها، آسفالت)			۰/۶۰۷		رضایتمندی از نظافت اماکن عمومی
۰/۷۷۷				رضایتمندی از کیفیت شبکه آب، برق، گاز، تلفن، پست و اینترنت			۰/۶۰۸		رضایتمندی از کیفیت جمع آوری زباله
۰/۵۰۹				رضایتمندی از کیفیت خدمات اداری و دولتی			۰/۷۰۳		امنیت در مقابل آب گرفتگی معابر
۰/۶۰۲				رضایتمندی از دسترسی به خدمات بانکی و اداری			۰/۷۰۹		رضایتمندی از نظافت سرویس بهداشتی عمومی
۰/۶۳۳				کیفیت تأمین انرژی			۰/۶۶۸		کیفیت آب شرب
۰/۶۳۰				رضایتمندی از دسترسی به امکانات اضطراری(پیروی انتظامی و ...)			۰/۵۸۱		عدم آلودگی هوا
۰/۷۵۶				رضایتمندی از حضور وسایل حمل و نقل عمومی در هر ساعت روز			۰/۵۸۷		عدم آلودگی ناشی از کارگاه‌ها و کارخانه‌های صنعتی
۰/۷۰۰				دسترسی آسان به حمل و نقل عمومی در مواقع ضروری			۰/۶۶۷		رضایتمندی از سیستم شبکه فاضلاب
۰/۶۶۹				رضایتمندی از ساعات کار مناسب وسایل نقلیه عمومی			۰/۵۶۷		عدم آلودگی صوتی
							۰/۶۶۳		کیفیت زیبای طبیعی(فضای)

سبز و ... روستا			
-----------------	--	--	--

همانطور که در جدول شماره (۱۳) نشان داده شده است از بین عوامل درون روستایی مطرح گردید؛ ۳۱ عامل در خوشه اجتماعی؛ ۹ عامل در خوشه زیست محیطی؛ ۱۸ عامل در خوشه کالبدی و ۲۲ عامل در خوشه اقتصادی نهایی شده و در مدل باقی ماندند.

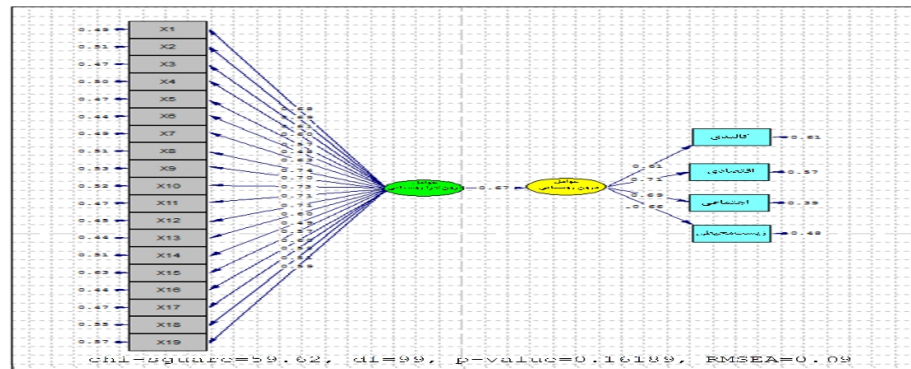
۳- بررسی میزان تاثیر عوامل درونی و بیرونی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران (شهرستان ورامین) در این بخش از پژوهش، با استفاده از معادلات ساختاری تاثیر دو دسته از عوامل درون روستایی و بیرون/فراروستایی که ماهیت ناحیه ای ملی دارند، مورد بررسی قرار گرفت. نمودارهای (۴ و ۵) میزان تاثیر دو دسته عوامل را نشان می‌دهد.

نمودار ۴: مدل معادلات ساختاری عوامل و سازوکارهای موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران

جدول ۱۴: شاخص‌های نیکویی و تعدیل شده نیکویی برازش‌زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران

مجدور خوبی	درجه آزادی	سطح معناداری	ریشه خطای میانگین مجدورات تقریب	شاخص نیکویی برازش	تعدیل شده نیکویی برازش
۶۱/۳۳	۹۹	۰/۰۰۱	۰/۰۱۱	۱/۰۱	۱/۱۲

نمودار ۵: معادلات ساختاری تاثیر عوامل فراروستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری

جدول ۱۵: شاخص‌های نیکویی و تعدیل شده نیکویی برآزش عوامل فراروستایی بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران

مجدورخی	درجه آزادی	سطح معناداری	ریشه خطای میانگین مجدورات تقریب	شاخص نیکویی برآزش	تعدیل شده نیکویی برآزش
۵۹/۶۲	۹۹	۰/۰۰۱	۰/۰۹	۰/۹۹	۰/۹۸

بر مبنای یافته‌های پژوهش شاخص‌های موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین شامل شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی در نظر گرفته شد. چنانچه در نمودار مربوط به تحلیل عاملی تأییدی مربوط به عوامل موثر بر زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین (نمودار استاندارد ۲)؛ کلیه مقادیر t محاسبه شده برای ابعاد مربوط به شاخص‌های درون روستایی و برون/فرا روستایی بزرگتر از ۱,۹۶ بوده و معنادار بودن مسیرها را نشان می‌دهد. در رابطه با نقش شاخص‌ها، تمامی شاخص‌ها بالاتر از ۱,۹۶ در نتیجه این شاخص‌ها نیز معنادار است، لذا قابل استنباط است که مدل علی در نظر گرفته شده برای تبیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران با تاکید بر روستاهای شهرستان ورامین دارای برآزش نیکویی مناسب می‌باشد.

نتیجه‌گیری

مروری بر مباحث نظری در بررسی پیوندها و ارتباط بین روستا و شهر/کلانشهر نشان می‌دهد که بسیاری از زمینه‌های ایجاد الگوی نامتوازن و شکاف بین روستا و شهر، ریشه در نحوه توزیع منابع دارند. دوگانگی ایجاد شده در جمعیت و همچنین فعالیت‌های موجود در نواحی شهری و روستایی بالطبع، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و کالبدی فراوانی را سبب شده است که این پیامدها باید هم به صورت خرد در سطح روستاها و هم در مقیاسی وسیع تر و به صورت ناحیه ای مورد بررسی قرار گیرد (شیخی و شاهبوندی، ۱۳۹۱: ۲۱). ارتقای کیفیت زیست مراکز روستایی در بستر توجه به فضای درون روستا و فضای ارتباطی آن با سایر مراکز سکونتگاهی بخصوص شهرهای پیرامونی است. از این رو بررسی تفاوت‌های ساختاری و روابط متقابل شهر و روستا یکی از مسایل اساسی است که باید در برنامه ریزی فضایی و منطقه‌ای مورد توجه قرار گیرد (پل سینجر، ۱۳۸۵: ۱۴). استراتژی و سناریوی برنامه ریزی فضایی و چگونگی برقراری این ارتباط باید همزمان با تغییرات جمعیتی سکونتگاه‌ها مورد توجه باشد (کنرال، ۲۰۱۵: ۱۳). ارتباط متقابل بین روستاها و شهرها و ادغام ساختاری و عملکردی آنها بخصوص در روستاهایی که در نزدیکی شهرها قرار دارد و پتانسیل پراکنده رویی و ادغام به شهرها را دارد، بسیار بالاست (کومار، ۲۰۰۸: ۲۸).

برای تبیین دقیق جریان‌ات و روند تحولات کالبدی- فضایی روستاهای پیرامون کلانشهرها، نظریه‌ها و رویکردهای مختلفی از جمله چشم‌انداز، نخست شهری، راهبرد توسعه منطقه ای، مرکز پیرامون، اگروپلتن، کارکردهای شهری در توسعه روستایی و شبکه منطقه ای مطرح شده و هر یک از منظری به این واقعیت زیستی پرداخته و به دنبال افزایش کیفیت زیست و زیست‌پذیری آنها بوده‌اند (صرافی، ۱۳۷۹: ۹۹). مهمترین عوامل موثر در شکل‌گیری روابط میان مراکز شهری و روستایی، تابع محیط فیزیکی، شرایط اجتماعی، فرهنگی، اوضاع سیاسی، اقتصادی و ابعاد تاریخی آن هاست که هر یک از روستاهای پیرامونی متناسب با این ویژگی‌ها تحت تاثیر محیط کلانشهری، تغییر و تحولات را با درجات و روندهای مختلف در جهت مثبت یا منفی تجربه می‌کنند (طاهرخانی و رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۳: ۸۹). به عقیده داگلاس، بر اساس الگوی فضایی توسعه شهری و روستایی در مورد کشورهای در حال توسعه، کلانشهر که حاصل سیاست‌های تمرکزگرایانه است، با رشدی فزاینده گسترش بی حد و حصری پیدا کرده است. نتیجه این شرایط خزش به سمت روستاهای پیرامونی از طریق خروج جمعیت و واحدها و بنگاه‌های اقتصادی و کارگاهی بوده است. در واقع هرچه فاصله روستاها از کلانشهر کمتر بوده و تاسیسات و تجهیزات بیشتری در روستا وجود داشته،

اثرات کلانشهرها در آن‌ها بیشتر بوده است (داگلاس، ۱۹۹۸ : ۲۰). در این میان، یکی از مهمترین پیامدهای اولیه شهرنشینی شتابان، دست‌اندازی شهر به فضاهای پیراشهری و بویژه زمین‌های حاصلخیز کشاورزی است. مهاجرپذیری روستاهای اطراف شهرها به عنوان مکان جذب جمعیت فقیر شهری و گرایش این روستاها به ورود به محدوده قانونی و ادغام در شهر، تغییرات کاربری اراضی روستاهای پیراشهری را تشدید می‌کند. در این روند، تحولات درونی روستاهای پیراشهری تحت تاثیر عامل بیرونی کلان شهر، به پدیده آیش اجتماعی و تشدید تغییر کاربری اراضی دامن می‌زند. پدیده آیش اجتماعی، افزایش روند رهاسازی اراضی کشاورزی فقیر است که در اثر فقدان مدیریت پایدار زمین به فرسایش شدید خاک و تخریب فیزیکی چشم‌انداز منجر می‌شود. این پدیده منحصر به اراضی نامرغوب نیست و کشت در بسیاری از اراضی پربازده را نیز شامل می‌شود و به دلیل ساختار نامطلوب زمین داری، فرصت‌های شغلی بهتر غیر کشاورزی و زمین خواری برای توسعه روی می‌دهد (کلاک، ۲۰۱۳ : ۱۱۳).

ایجاد ارتباط و برقراری رابطه شهر و روستا ناشی از عوامل متعددی است که بطور نسبی بر یکدیگر تاثیر نهاده و با گذشت زمان تغییر می‌کند. کنش متقابل فضایی میان کانون‌های شهری و روستایی در عرصه‌های سکونتگاهی کوچک و نسبتاً دور افتاده از مناطق کلان شهری بزرگ، همچنان باقی است و این روابط را می‌توان در جریان‌های کالا، خدمات و افراد که بین مرکز و پیرامون صورت می‌گیرد، به وضوح دریافت. شناخت چگونگی این ارتباط و تاثیرات متقابل آن می‌تواند به مطالعات شهری و روستایی اعتبار بخشیده و نتایج مطمئنی را به همراه داشته باشد. از آنجایی که شرایط اجتماعی-اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در محدوده‌های سیاسی و اداری یکسان نیست و قلمرو مورد بررسی با عدم تعادل‌های محیطی، مسائل و مشکلات رو به تزايد روستاها از جمله مسئله مهاجرت، تغییر بی رویه کاربری‌های کشاورزی و گسترش خانه‌های ویلایی مواجه است (صرامی، ۱۳۸۴ : ۱۰۷). در برنامه ریزی ناحیه ای و تحلیل دگرگونی روابط شهر و روستا، باید میان ماهیت جغرافیایی شهر و روستا تفاوت قائل شد، عدم توجه به این ماهیت ممکن است باعث ایجاد ناهمگونی منطقه ای و در پی آن مهاجرت گردد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۲ : ۷۷). اقتصاددانانی نظیر آدام اسمیت مهاجرت روستاییان به شهر را تابعی از قانون عرضه و تقاضا در بعد مسائل اقتصادی می‌داند (زنجانی، ۱۳۸۰ : ۱۳۶). لذا اثرات متقابل اقتصادی فیما بین روستای پیرامونی و شهر ریشه‌های نظری قوی داشته که ریشه در علوم اقتصادی، جغرافیایی دارد. همچنین در زمینه شناخت و تحلیل روابط شهر و روستا با رویکرد توسعه منطقه ای نظریات زیادی مطرح شده است. اکثر این نظریه‌ها به خصوص در کشورهای در حال توسعه بر پایه رشد اقتصادی استوار بوده است (ضرابی و موسوی، ۱۳۸۸ : ۴). یافته‌های نظری و تحلیلی پژوهش نشان داد، نابرابری بخشی از ساختار فضایی منطقه کلانشهری (مادر شهر و روستاهای پیرامون) است. این عامل در کشورهای در حال توسعه بویژه منطقه کلانشهر تهران به دلیل وجود تمرکزگرایی و شهرگرایی، بیشتر به چشم می‌خورد. با توجه به اینکه، نوع رابطه بین کلانشهر و شهرهای اطراف در مرحله اول و ارتباط بین کلانشهر و روستاهای پیرامونی، نوعی رابطه مکملی نبوده و اغلب این رابطه نوعی رابطه استعماری دارد، در نتیجه هر گونه سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف منطقه اعم از زیر بنایی، تجاری، خدمات، اجتماعی-فرهنگی و... مبتنی بر دست یابی به حداکثر سود و حداقل هزینه است. لذا تمامی شهرها و روستاهای پیرامونی منطقه کلانشهری بصورت یکسان و براساس ظرفیت و استعداد تخصصی آنها مورد توجه قرار نمی‌گیرد. از سویی دولت و سازمان‌های وابسته، در این مناطق اقدام به سرمایه گذاری در زیر ساخت‌ها و توزیع ثروت و منابع و خدمات و امکانات بین شهرهای مختلف بر اساس منافع جمعی و توسعه پایدار و بلند مدت می‌کنند. در این رابطه، انواع جریان‌ها و روابط بین شهرها و روستاهای پیرامونی اعم از جریان جمعیت، سرمایه، کالا، پول، اطلاعات و... بوجود می‌آید. با توجه به اینکه هدف اصلی پژوهش، بررسی وضعیت زیست‌پذیری روستاها پیرامونی کلانشهر تهران و تاثیر کلانشهر تهران و شهرهای شهرستان ورامین بر روستاهای پیرامونی بود، لذا تاثیر میزان زیست‌پذیری این مراکز و سازو کارها و جریاناتی که در این میان در ابعاد اجتماعی،

اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی می‌تواند زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی را متأثر سازد، مورد توجه و از طریق معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. در مقابل، میزان تاثیر عوامل برون/فرا روستایی نیز در وضعیت زیست‌پذیری شهرها تحلیل شد. بنابراین زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهر تهران در شهرستان ورامین محصول مجموعه ای از ساختارهای و ساز و کارهای درون روستایی، عوامل برون روستایی حاکم بر روستاهای پیرامونی است که در سطوح مختلف زیست‌پذیری عینیت فضایی یافته و آشکار می‌شود. کنش متقابل دو دسته عوامل و میزان تاثیر مکانی آنها از یکسو، و از سوی دیگر میزان و ماهیت ارتباطات روستا-شهری موجب ظهور روستاهایی با سطوح مختلف زیست‌پذیری می‌شود. با در نظر داشتن ماهیت مناطق کلانشهری، و وجود توامان مراکز روستایی و شهری، نابرابری در سطوح زیست‌پذیری این روستاها نیز تولید و باز تولید شده‌است. لذا در بررسی زیست‌پذیری روستاهای پیرامونی کلانشهر تهران بدون در نظر گرفتن ابعاد فرا روستایی و ارتباطات روستا-شهری، جامع و کامل نیست و می‌بایست در مطالعات زیست‌پذیری، شرایط مذکور لحاظ شود. از اینرو پیشنهاداتی در جهت زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهر تهران با تاکید بر شهرستان ورامین ارائه می‌گردد:

- تمرکز زدایی و فراهم ساختن زمینه‌های باز توزیع متعادل عناصر و عوامل زمینه‌ساز در زیست‌پذیری روستایی در منطقه کلانشهری تهران.

- لزوم نگرش مدیریت منطقه کلانشهری تهران در راستای افزایش زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری.

- لزوم توجه به روابط متعامل ارتباطات فضایی در ارتباط بین روستاهای پیرامونی، شهرهای مرکزی و کلانشهر تهران.

- لزوم توجه به سازو کارهای اجتماعی با تاکید بر عدالت اجتماعی و رفع نابرابری‌های که اختلاف در زیست‌پذیری روستاهای پیرامون کلانشهری را افزایش می‌دهد.

- توجه به توسعه اقتصادی مردم محور بمنظور کنترل هزینه و درآمدو تسریع در پایداری اقتصادی روستاهای پیرامون کلانشهری و افزایش سطح زیست‌پذیری اقتصادی روستاهای پیرامون کلانشهری.

- لزوم توجه به روابط متعامل فرآیندهای اجتماعی، فضایی، اقتصادی و زیست محیطی در سطوح درون روستایی و برون / فرا روستایی.

- توجه مدیران متولی برنامه ریزی و مدیریت روستایی در فرایند برنامه ریزی به عوامل تاثیرگذار بر میزان

زیست‌پذیری پایین روستاهای پیراشهری و همچنین اتخاذ تدابیری در راستای همگون کردن روستاها از بعد جمعیتی،

تقویت چارت‌های قانونی در مدیریت اراضی روستایی.

منابع

۱. اطلس کلانشهر تهران (۱۳۸۹)، تألیف سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران و دانشگاه تهران، انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، چاپ اول، تهران
۲. بندر آباد، علیرضا (۱۳۸۹)؛ "تدوین اصول الگوی توسعه فضایی و شکل شهر زیست پذیر ایرانی مطالعه موردی مناطق ۱، ۱۵ و ۲۲ تهران"، استاد راهنما حمید ماجدی، استاد مشاور ایرج اعتصام، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات
۳. بندر آباد، علیرضا (۱۳۹۰)؛ "شهر زیست پذیر از مبانی تا معنا"، انتشارات آذرخش، چاپ اول، تهران
۴. حاجی نژاد، علی، زمانی، مجتبی و حسین (۱۳۹۰)، "بررسی و رتبه بندی عوامل موثر بر میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی، مطالعه موردی: بافت قدیم و جدید شهر شیراز"، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۷۷، تهران
۵. خراسانی، محمد امین (۱۳۹۱)؛ "تبیین زیست پذیری روستاهای پیرامون شهری با رویکرد کیفیت زندگی مطالعه موردی شهرستان ورامین" استاد راهنما محمدرضا رضوانی، استاد مشاور سید حسن مطیعی لنگرودی و مجتبی رفیعیان، تهران، دانشگاه تهران
۶. زبردست، اسفندیار، حاجی پور، خلیل (۱۳۸۸) تبیین فرایند شکل‌گیری، تکوین و دگرگونی مناطق کلانشهر، پژوهشهای جغرافیایی انسانی، شماره ۶
۷. سالنامه آماری شهر تهران (۱۳۹۰)، انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، جلد اول، تهران
8. American Association of state highway and transportation officials (AASHTO), (2010) the road to livability: how stated departments of transportation aveusing road investments to improve community livability, AASHTO
9. Apple yard, Donald (1981) , Livable Streets, Berkeley, USA: University of California press
10. ARNOLD RURAL livable community: ARNOLD RURAL livable community based mobility plan, ARNOLD CAIFORNIA
11. Atkinson, G. dubourg, R, Hamilton, K, munasingh pearce, D & Young, C, (1997) , measuring sustainable development: macroeconomics and the environment. Cheltenham, UK: Edward Elgar publishing limited
12. Bell, S & morse, s (2003) , measuring sustainable development: learning for doing eaythscan
13. Benton, short & lisa and short, john R, (2008) , Londen and Newyork, Routledge, 281 page
14. Boothroyd, p (1991) , "distribution principles for compassionafe sustainable development" Vancouver, UBC press
15. Brower, s. (1996) , Good neighborhoods: A study of in town and suburban residential environment west porb conn: pracger
16. Buchwald, Emilie. Ed. , toward the livable city. New York, USA: milkweed editions.
17. Burger, M. J. B; De Goel, L; Van Der Laan& F. J. M. Huisman (۲۰۱۱) Heterogeneous development of metropolitan spatial structure: evidence from commuting patterns in English and Welsh city-regions, 1981–2001. Cities 28 .pp. 160–170
18. Calveras council of government (2008) , making Arnold a livable community Arnold rural livable community – based mobility plan, Arnold California
19. Canadian socio-economic, series (1993) , Developing Quality of Life Indicators for Canadian Municipalities
20. Carmona matthew & sieh, louie (2004) , measuring quality in planning managing the performance spon press London and New York
21. Cedar Hill muni ci pality (2008) , city of cedar Hill comprehensives plan 2008 chapter 5: livability, pp. 5-1 to 5-20
22. Chicago metropolitan agency for planning (2009) advancing livability principles: federal investment reform lessons from the Chicago and experience, metropolitan planning council
23. Cities plus (2003) "A sustainable urban system": the long term plan for greater Vancouver, cannada, cities plus
- Clinton – gore administration (2000) building livable communities: sustaining prosperity, improving quality of life, building a sense of community, available at: www.livablecommunities.Gov.